

Н. Калюжна

**РОЛЬ ПОСТІЙНИХ ІДЕНТИФІКАТОРІВ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ДО НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ**

N. Kaliuzhna

**THE ROLE OF PERSISTENT IDENTIFIERS
IN FOSTERING OPEN ACCESS TO RESEARCH PAPERS**

Цифровізація, глобалізація та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій мають вагомий вплив на сферу науки та накладають відчутний ефект на наукову комунікацію. Зростання кількості наукових публікацій, поява нових моделей обміну інформацією та методів передання даних утруднюють пошук необхідних матеріалів та їх ідентифікацію у мережі. Важливе значення у забезпеченні видимості та відшукуваності наукових публікацій відіграють постійні ідентифікатори. Постійний ідентифікатор – це незмінне посилання на цифровий об'єкт, яке містить інформацію, необхідну для його ідентифікації, перевірки та правильної локалізації даних. Як правило, постійні ідентифікатори являють собою машиночитний рядок символів (цифр та літер), який відповідає визначеній лексичній схемі і пов'язаний з одним-єдиним об'єктом у світі. Виокремлюють три основні функції, які виконують постійні ідентифікатори: унікальна ідентифікація об'єкта – вирізнення його з поміж інших схожих за назвою об'єктів; забезпечення незмінного механізму для пошуку об'єкта, навіть якщо він змінив своє місце розташування в мережі; сприяння виявлення об'єктів, які описані в метаданих ідентифікаторів.

На думку дослідників А. Медовас, Л. Хаак та Д. Браун у контексті дослідницької екосистеми, постійні ідентифікатори можна умовно поділити на три групи: постійні ідентифікатори для науковців, куди належать ORCID ID, Researcher ID, Scopus ID; постійні ідентифікатори для науково-дослідних організацій ROR – (Research Organization Registry), GRID (Global Research Identifier Database), Ringgold IDs, ISNIs (International Standard Name Identifiers), LEIs (legal entity identifiers); та ідентифікатори для дослідницьких об'єктів та результатів досліджень, наприклад загальновідомий DOI (Digital Object Identifiers), ARKs (Archival Resource Key identifiers), Handles чи IGSNs (International Geo Sample Number).

Підтвердженням практичної цінності постійних ідентифікаторів є їх визнання та підтримка світовими ключовими ініціативами. Наприклад, постійні ідентифікатори лежать в основі оригінальних принципів FAIR, які описують критерії для покращення доступу та сприяють оптимізації повторного використання цифрових об'єктів. Зокрема принцип F – відшукуваність (findability) є фундаментальним та слугує основою для трьох інших принципів, де A – доступність (accessibility), I – інтероперабельність (interoperability) та R – повторне використання даних (reuse). Очевидно, що перш ніж отримати доступ, інтегрувати чи використати певні дослідницькі дані, їх необхідно ідентифікувати та відшукати. Відповідно, для покращення видимості та спрощення пошуку будь-якого цифрового дослідницького об'єкта йому повинен бути присвоєний постійний ідентифікатор. Тобто цей об'єкт повинен мати унікальне ім'я та бути локалізованим шляхом асоціації унікального імені з протоколом для пошуку. Додатково з цифровим об'єктом мають бути

асоційовані описові метадані, які також допомагають у його виявленні та верифікації.

Важливо згадати і про План S – ініціативу, яка підтримується міжнародним консорціумом cOAlision S та скерована на прискорення переходу до повного та негайного відкритого доступу до наукових публікацій, які є результатом наукових досліджень, профінансованих із державних фондів та агенцій. Крім реалізації 10 керівних принципів, cOAlision S розробила технічні вимоги та рекомендації для журналів і платформ відкритого доступу та рекомендує присвоювати постійні ідентифікатори для авторів (ORCID), публікацій (DOI, Handle, URN) та для заархівованих версій публікацій.

Впровадження системи постійних ідентифікаторів відображена і у національних політиках Відкритої Науки таких країн, як Франція, Велика Британія, Канада, Нідерланди, а Європейська Комісія затвердила політику використання постійних ідентифікаторів для розвитку Європейської Хмари Відкритої Науки (EOSC).

Практика впровадження постійних ідентифікаторів поступово набирає прихильності і в Україні. У лютому 2018 р. Міністерство освіти і науки України своїм Наказом «Про затвердження порядку формування переліку наукових фахових видань України» офіційно закріпило обов'язковість присвоєння кожному опублікованому матеріалу міжнародного цифрового ідентифікатора DOI для періодичних наукових фахових видань категорії «А» та «Б».

За даними офіційних представників некомерційної організації ORCID на лютий 2021 р. у міжнародному реєстрі авторів та дослідників ORCID було зареєстровано 36 581 український науковець. Ці дані було відібрано із реєстру за електронною поштою (.ua). Однак, слід зважати, що в цю кількість також входять дублетні записи та не включено облікові записи українських науковців, які під час створення профілів вказали електронні скриньки, які обслуговуються поштовими сервісами російських компаній. У квітні 2021 р. Міністерство освіти та науки також ініціювало присвоєння постійних ідентифікаторів науково-дослідних установ ROR та GRID українським закладам вищої освіти та науковим установам.

Отже, виникає потреба ґрунтовного дослідження щодо тенденцій впровадження постійних ідентифікаторів в Україні у різних галузях знань та розроблення політики їх адаптації як на рівні окремих установ, так і країни загалом.

Н. Туркеджи

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ЗІ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ ТА ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ СТРУКТУРИ

N. Tiurkedzhy

THE NATIONAL STRATEGY FOR CREATING A BARRIER-FREE SPACE IN UKRAINE AND LIBRARIES, ARCHIVES AND MUSEUMS (OR LAMS)

Питаннями створення безбар'єрного простору в Україні на державному рівні почали активно займатися протягом останніх двох років. Після підписання Указу Президента України «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» – важливим результатом роботи стало затвердження